

УДК 78.071.1.077:78.087.68](477.81)”19”

ТВОРЧИСТЬ САМОДІЯЛЬНИХ КОМПОЗИТОРІВ У ХОРОВОМУ ЖИТТІ РІВНЕНЩИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Галина ГОРОХ

*Кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу,
Рівненський державний гуманітарний університет,
тел.: 097-16-79-398; e-mail: gasha.shar@gmail.com*

Проаналізовано творчість самодіяльних композиторів Рівненщини. Розглянуто їх внесок у розвиток хорового мистецтва краю. Представлена творчість окремих хорових колективів другої половини ХХ століття. На основі архівних джерел та фондів Рівненського державного обласного архіву простудійовано окремі статистичні дані, характеристики на самодіяльних композиторів, виконавський репертуар хорових колективів.

Ключові слова: хор, вокально-хорова ланка, аматорський хоровий колектив, хорове мистецтво, самодіяльний композитор, самодіяльна композиторська творчість.

Актуальність теми зумовлена тим, що хорове життя Рівненщини повоєнного періоду на сьогодні не має широкого наукового висвітлення у сучасній науковій літературі. Матеріали, що стосуються аналізу цього проблемного поля, містить Рівненський обласний державний історичний архів (РОДІА), зокрема фонди Обласного відділу управління культури м. Рівне, Обласного Будинку народної творчості. Частково необхідна інформація представлена у статтях обласної газети “Червоний прапор”. Першим виданням про професійних і самодіяльних композиторів, чий життєві і творчі шляхи пов’язані з Рівненщиною, стала праця Б. Столярчука “Композитори Рівненщини” [4]. Окрім цього, у статтях дослідника віднаходимо аналіз творчості М. Корейчука [3], Л. Жевченка [7], В. Толканьова [6]. У музичному доробку композитора Михайла Каганова “Невгасима його любов” [1] міститься коротка довідка про життя та творчість цього митця та талановитого педагога Рівненщини. У науковому збірнику матеріалів науково-краєзнавчої конференції, присвяченому 850-річчю Гощі “Мелодії рідного краю”, висвітлено творчу діяльність композиторів та культпрацівників Гощанщини: Я. Калюха, П. Невірковця, С. Осипчука [5].

Метою статті є аналіз діяльності самодіяльних композиторів Рівненщини повоєнного періоду ХХ століття.

Звернемося до статистичних даних архівного фонду Рівненського обласного Будинку народної творчості. Аналіз репертуару художньої самодіяльності на міському фестивалі самодіяльного мистецтва м. Рівного 1969 року засвідчує таку статистику: академічні хори виконували 4 твори на історико-революційну тематику, 16 творів радянських композиторів, 9 класичних творів, 7 народних творів та 4 твори самодіяльних рівненських авторів. Натомість, народні хори та ансамблі пісні і танцю виконували: на історико-революційну тематику – 4 композиції, творів радянських композиторів – 60, класичних творів – 3, народних творів – 116, творів самодіяльних

авторів – 17 [21, арк. 2]. Отже, академічні хори значно рідше, аніж народні обирали до свого репертуару твори самодіяльних рівненських авторів.

Зазвичай, до композиторської творчості вдавалися керівники хорових колективів, нерідко це були викладачі вишів і музичних училищ, культпрацівники області. Як зазначається в архівних документах, самодіяльних митців Рівненщини можна було почути не тільки на передачах обласного радіо, а й республіканського. Свої творчі доробки вони демонстрували глядачам і зі сцени концертного залу Рівненського обласного Будинку культури, де щороку звітували перед трудящими району.

Не лише в області, а й у республіці було відоме ім'я голови творчого об'єднання самодіяльних композиторів Михайла Каганова. Широкою популярністю користувалися його музика до спектаклю “Олеко Дундич”, пісні “Величальна Леніну”, “Пісня про Кузнецова” тощо. На теренах краю здобув популярність самодільний композитор Здолбунівщини Борис Долін. Його твори часто звучали в радіопередачах, їх активно виконували хорові колективи області.

Як вказують архівні дані, з кожними роком кількість самодіяльних композиторів Рівненщини збільшувалася. Зокрема, хорові колективи активно виконували твори Петра Фесая, Володимира Толканьова, Миколи Черниша, Леоніда Жевченка, Миколи Куша, Анатолія Андрухова, Петра Мацкова, Володимира Греса, Юрія Романенка, Володимира Садовського, Анатолія Грицяя, Дмитра Немченка, Я. Лисого, Гоцанських самодіяльних композиторів Володимира Кирильчука та Ярослава Калюха. Твори композиторів вирізнялися актуальною тематикою, різножанровістю, професіоналізмом. Проте, як посвідчують архівні матеріали, самі самодіяльні митці стверджували про відсутність творчого тандему композиторів і поетів, недостатню кількість хороших текстів та дещо пасивну діяльність літераторів [22, арк. 8].

Зазвичай, пісні рівненських композиторів та поетів виконували на щорічних міських та обласних і республіканських конкурсах, оглядах художньої самодіяльності Рівненщини, на річницях від Дня народження В. І. Леніна, Т. Г. Шевченка, ювілейних датах створення союзу РСР та інших подіях. У програмі заключного концерту обласного фестивалю самодіяльного мистецтва Рівненщини, присвяченого 50-річчю Великого Жовтня, на музику М. Каганова зведений хор студентів м. Рівного під супровід симфонічного оркестру виконував пісню “Величальна поема Леніну”, а хоровий та танцювальний колективи Костопільського районного Будинку культури – музично-хореографічну композицію “Слаблю мою Батьківщину” [23, арк. 27]. Також хор Ново-Здолбунівського цементного заводу (художній керівник І. О. Кир'янчук) та хоровий колектив педагогічного училища Дубнівського району (художній керівник В. Проник) [1, с. 4] виконували пісню на музику М. Каганова “Рідний мій краю”. На обласному огляді-конкурсі художньої самодіяльності, присвяченому 150-річчю від Дня народження Т. Г. Шевченка 1964 року у виконанні хорового колективу Костопільського Будинку культури звучали пісні на музику М. Каганова: “Рідний мій краю” та “Обніміте ж, брати мої” [1, с. 3], а хоровий колектив с. Білятичі – “Пісню про Олеко Дундича”. Цю ж композицію на обласному фестивалі самодіяльного мистецтва Рівненщини виконував хоровий колектив Палацу культури цементників Здолбунівського району. Як зазначила директор Палацу культури О. Безсмертна у статті “Крила душі”, до звіту колектив готував здебільшого твори місцевих авторів: українську народну пісню “Ой поліська рідна земле” та “Пісню про Миколу Кузнецова” композитора Д. Немченка, “Пісню цементників” Б. Доліна.

На зональному фестивалі, присвяченому 100-річчю від Дня народження В. Леніна, самодіяльний народний хор Рівненського міського Будинку культури під керівництвом І. Корсюка та П. Невірковця виконував твори на музику М. Каганова (“Здравиця партії Леніна”, “Пісню про Олеко Дундича”), В. Толканьова (“Галяткала”), Я. Калюха (“Вечірня пісня”), В. Кирильчука (“Поліська пісня про Леніна”). У виконанні хорового колективу кооперативного технікуму м. Рівного звучали твори керівника колективу, самодіяльного композитора М. Куца: “Поліська полька”, “Партизанська”. Хоровий колектив Демидівського промкомбінату (художній керівник Л. Пахольчук) виконував пісню самодіяльного композитора Б. Слюсара “Програма щастя і добра”.

Хоровий колектив колгоспу “Здобуток Жовтня” с. Обарів Рівненського району [18, арк. 23] та хоровий колектив с. Ремчиці у репертуарі мали твір на музику В. Толканьова “Край Поліський” [19, арк. 17]. Хоровий колектив Висоцького Будинку культури Дубровицького району, керівник М. Кульчицький для виконання обирав українську народну пісню в обробці В. Толканьова “Жито мати”. Зазначимо, що В. Толканьов, член спілки композиторів Рівненщини, з 1970 року керував самодіяльною народною хоровою капелою міського Будинку культури й активно пропагував твори самодіяльних авторів рівненського Полісся [6, с. 3].

Чимало хорових колективів краю мали в своєму репертуарі пісні самодіяльного композитора, керівника хору облспоживспілки Д. Немченка. Зокрема, зведений хор с. Мізоч, що нараховував 600 осіб на завершальному концерті свята Пісні і танцю виконував “Пісню про Героя Соціалістичної праці Ровенщини Анастасію Васильчук” на музику Немченка та слова Мегелика [8, арк. 1]. Хор а cappella с. Бережниця колгоспу ім. Комінтерна виконував пісню на музику Д. Немченка “Слово Матері”. [2, с. 63]. Колектив колгоспу ім. Ватутіна с. Жалкіно Володимирецького району, [11, арк. 36], хор-ланка колгоспу “Ленінський шлях” [20, арк. 38], виконували пісню на музику Д. Немченка “Пісня ланкової”, а хоровий колектив с. Здовбиця – пісню “Колгоспна хороводна [12, арк. 64]. Репертуар хорового колективу районного Будинку культури Володимирецького району містив пісню Д. Немченка “Поліський вальс” [11, арк. 37]. У виступі Висоцького району на кущовому огляді 1955 року хор клубу с. Пелюнь, керівник П. Радзівилук, виконував “Пісню ланкової” на слова Тумановського та музику Д. Немченка.

Керівник хорового колективу цукрозаводу Корецького району Вячеслав Головка, обрав до репертуару свого колективу твір на музику Д. Немченка “Пісня про героя Радянського Союзу Миколу Кузнєцова” [20, арк. 34]. Цю ж композицію хор медпрацівників Дубенського району виконував на обласному огляді художньої самодіяльності Рівненщини [13, арк. 1].

Нерідко керівники хорових колективів самі писали музику до творів, які обирали для виконання хору. У репертуарі рівненських хорових колективів віднаходимо твори самодіяльного композитора та поета, керівника Чоловічого хорового колективу с. Степань колгоспу ім. Леніна Я. Лисого. Зокрема, у виконанні колективу часто звучала пісня на слова та музику М. Лисого “Поліська пісня про Москву”. Хоровий колектив Кричильського сільського клубу обрав до свого репертуару пісню на музику Я. Лисого “Цвіти, розквітай, дорога Україно” [13, арк. 27].

Зауважимо, що більшість художніх керівників хорових колективів Рівненщини, а також самодіяльні композитори в радянський період творчості не мали спеціальної музичної освіти. Вимагаючи постійного кількісного, не завжди якісного складу

хорових колективів на Рівненщині, Міністерство культури РСР не звертало належної уваги на нестачу кваліфікованих кадрів художніх керівників районів та області. Відтак, прикрим є той факт, що найчастіше нові колективи створювали лише за місяць-два перед оглядом художньої самодіяльності Рівненщини, виконували невідрепетитовані належно твори, а їх художніми керівниками були колгоспники, медсестри, акушери, вчителі шкіл, механізатори тощо. Звісно, це стосувалося діяльності не всіх хорових колективів, проте такі казуси не були рідкістю.

Інший аспект розвитку хорового мистецтва радянської Рівненщини стосується заохочення до пісенної творчості не лише композиторів та поетів, а й самих учасників хорових колективів – робітників, ланкових, учителів, людей різних соціальних верств та професій. Головними вимогами до творчості були уславлення радянської України, праці трударів та колгоспників, висміювання пиятики, ледарства, байдужості до розвитку рідного краю. У репертуарі хорового колективу с. Новомалин віднаходимо пісню, складену учасниками хору: “Ходімо миленька” [11, арк. 169]. Чоловічий хор 18 тракторної бригади Бугринської МТС Гощанського району (художній керівник Ярослав Калюх) виконував пісню: “Гей, заводьте, хлопці всі мотори”, також складену учасниками хору. У виконанні хор-ланки колгоспу “Ленінський шлях” [20, арк. 38] звучала пісня на слова і музику хор-ланки: “Приїжджайте до нас”. Хор-ланка с. Вілія Острозького району, керівник В. Герасимчук, виконувала пісню, складену колективом: “Пісня вілійських льонарок” [15, арк. 18].

Відомою на Рівненщині була постать Михайла Земельського – керівника хорового колективу ударників комуністичної праці високовольтної апаратури та хорового колективу Ордена Червоного прапора колгоспу “Зоря комунізму” Рівненського району (з 1966 року). Закінчивши у 1959 році Рівненське музичне училище по хоровому класу, М. Земельський виступав керівником багатьох хорових колективів, які успішно виступали на оглядах та звітах області. Займаючись з колективами, значну увагу митець приділяв постановці народного голосу та ланцюгового дихання, чистоті інтонування мелодії, ансамблевому строю, рівню художнього виконання творів. На Рівненщині М. Земельський знав як самодіяльний композитор, чиї твори друкували в збірниках “Крила”, “Пісні над Горинню” та в обласній газеті “Червоний прапор”. Насамперед, це пісні “Поліський край”, “Пісня радянської молоді”, “Ровенська лірична” та інші. У репертуарі очолюваного ним хорового колективу наявні твори й інших композиторів Рівненщини: Я. Калюха “Над вечірї синім”, В. Кирильчука “Поліська пісня про Леніна” та пісня, створена членами колективу “Ой, поля, наші рідні поля”. Хор кооперативного технікуму м. Рівного, керівник Дронов, на творчих звітах та оглядах району та області неодноразово виконував пісню М. Земельського “Ровенська лірична” [5, с. 146–147].

Широкою популярністю на Рівненщині користувалася творчість Гощанського самодіяльного композитора В. Кирильчука. Зокрема, хор-ланка колгоспу ім. Ватутіна Степанського району виконувала пісню на музику В. Кирильчука “Йшли веселі комсомолки” [15, арк. 18]. Хор Шпанівського цукрозаводу Рівненського району, керівник Калитинський, містив у репертуарі пісню на слова І. Яцишина, музику В. Кирильчука “Поліську пісню про Леніна” [14, арк. 59]. Варто зауважити, що цей твір неодноразово виконували на звітах району та області й був у репертуарі чи не кожного хорового колективу Рівненщини. Виконував його і хоровий колектив

с. Озеро колгоспу “Жовтень” Дубровицького району, керівник І. Ярошук [16, арк. 53–55], хоровий колектив Межиріцької дільничної лікарні Гошанського району, керівник В. Слободянюк [17, арк. 28], хоровий колектив Клеванського госпітально Ровенського району, керівник А. Пужанов [17, арк. 34], хор вчителів с. Сарни [16, арк. 42] та багато інших колективів.

Знаючою на Рівненщині була творчість самодіяльних композиторів С. Боришкевича, В. Бернацького, М. Деменюка, Г. Шнайдера, Б. Слюсаря, В. Крохмалюка, П. Степанюка, про що свідчать архівні документи Обласного будинку народної творчості. Зокрема, хоровий колектив с. Корост колгоспу ім. Шевченка виконував пісні на слова та музику С. Боришкевича: “Гей, поліський, ти наш краю” [9, арк. 16]. У газетній статті Е. Секели “Дружать з піснею” йдеться про хор Демидівського промкомбінату. Зокрема, автор зазначив, що до репертуару колективу входять пісні самодіяльних композиторів Рівненщини Б. Слюсаря та М. Куца [24, арк. 3].

Архів газети “Червоний прапор” містить статтю І. Ситника “Цікаві фестивальні програми”, в якій зазначено, що Корецький район на огляд художньої самодіяльності області готує виступ хору районного Будинку культури, що буде виконувати нову пісню самодіяльного поета Рівненщини Р. Опальчука та самодіяльного композитора В. Бернацького про передову в районі ланкову льонарської ланки Марію Тишкевич [14, арк. 10].

До репертуару хору районного Будинку культури с. Тучин належав твір на музику художнього керівника Миколи Деменюка “Пісня про героя громадянської війни Олеко Дундича” [10, арк. 121]. У репертуарі хорового колективу клубу с. Здовбиця Рівненського району віднаходимо пісні його керівника, самодіяльного композитора Георгія Шнайдера, зокрема “Пісню про Здолбунів” [13, арк. 29]. Керівник хорового колективу кооперативного технікуму м. Рівне, самодіяльний рівненський композитор Микола Куц для свого колективу написав “Поліську польку” (сл. М. Давидюка) [14, арк. 48].

Для хорового колективу районної лікарні керівник П. Войтович обрав твір на музику самодіяльного композитора Рівненщини Василя Бернадського “Мы горды сынами” [20, арк. 31]. Хоровий колектив Палацу культури цементно-шиферного комбінату Здолбунівського району (керівник П. Фесай) виконував твір самодіяльного композитора Валентина Крохмалюка “Бесмертному Жовтню слава” та Бориса Доліна “Пісня цементників”. На музику останнього покладена пісня “Слава Леніну – слава партії”, яку обрав для виконання колгоспний хор с. Уїздці [18, арк. 11]. Хор с. Здовбиця Рівненського району до фестивалю художньої самодіяльності Рівненщини готував твір на музику Б. Доліна “Пісня про партію” [25, арк. 152].

Пісні самодіяльного композитора Петра Степанюка, який з 1965 року керував хор-ланкою с. Кураш Дубровицького району, були відомі не тільки на Дубровиччині, а й за її межами. Як вказано у статті режисера народної кіностудії “Горинь” В. Рябунця “Пісня – доля його”, П. Степанюком створені пісні “Ленін живе на Поліссі” (слова В. Попенка), “Площа повстання” (слова В. Жигуна), “Пісня про Дубровицю” (слова В. Попенка), “Поліській край” (сл. В. Жигуна), “Синові в дорогу” (сл. М. Сингаївського) [2, с. 3].

Отже, твори самодіяльних композиторів та поетів радянської Рівненщини знайшли своє творче застосування в багатьох самодіяльних та народних хорових

колективах і хор-ланках міста та області. Показовим є також те, що поряд із ідеологічно ангажованою, обумовленою вимогами радянської системи тематикою, рівненські митці зверталися до традицій народної пісенної творчості, що обумовило її стрімке відродження у наступний період – за доби Незалежності.

Список використаної літератури

1. *Каганов М.* Невгасима його любов. Музичні твори на вірші Тараса Шевченка / М. Каганов. – Рівне, 1996. – С. 3–4.
2. *Рябунець В.* Пісня – доля його [про керівника хор-ланки с. Кураш Дубровицького району] / В. Рябунець // Червоний прапор. – 1990. – 8 квітня. – С. 3.
3. *Столярчук Б.* Його покликкала пісня [Про рівненського композитора М. Корейчука] / Богдан Столярчук // Зміна. – 1985. – 7 груд.
4. *Столярчук Б.* Композитори Рівненщини : бібліогр. довід. / Б. Столярчук, М. Корейчук ; вступ. сл. І. Пашука. – Рівне, 1995. – 64 с.
5. *Столярчук Б.* Мелодії рідного краю / Б. Столярчук, О. Шевчук // Гошанське Погориння: давнина і сучасність : наук. зб. матеріалів наук.-краєзн. конф., присвяч. 850-річчю Гощі, 14–15 черв. 2002 р. – Рівне-Гоща, 2002. – С. 145–148.
6. *Столярчук Б.* Серцем доторкнися до струни [Про рівненського композитора, хорового диригента, педагога В. Толканьова.] / Богдан Столярчук // Сім днів. – 2001. – 23 лют.
7. *Столярчук Б.* Тобі моя пісня, краю Поліський [Про рівненського композитора Л. Жевченка] / Богдан Столярчук // Зміна. – 1985. – 24 груд.

Архівні джерела:

8. Рівненський обласний державний історичний архів (РОДІА), ф. 597, оп. 1, спр. 30, арк. 1.
9. РОДІА, ф. 597, оп. 1, спр. 47, 105 арк.
10. РОДІА, ф. 597, оп. 1, спр. 48, 186 арк.
11. РОДІА, ф. 597, оп. 1, спр. 50, 307 арк.
12. РОДІА, ф. 597, оп. 1, спр. 54, 332 арк.
13. РОДІА, ф. 597, оп. 1, спр. 118, 80 арк.
14. РОДІА, ф. 597, оп. 1, спр. 154, 132 арк.
15. РОДІА, ф. 597, оп. 1, спр. 177, 70 арк.
16. РОДІА, ф. 597, оп. 1, спр. 207, 78 арк.
17. РОДІА, ф. 597, оп. 1, спр. 227, 55 арк.
18. РОДІА, ф. 597, оп. 1, спр. 247, 40 арк.
19. РОДІА, ф. 597, оп. 1, спр. 264, 43 арк.
20. РОДІА, ф. 597, оп. 1, спр. 270, 114 арк.
21. РОДІА, ф. 597, оп. 1, спр. 341, 79 арк.
22. РОДІА, ф. 597, оп. 1, спр. 467, 26 арк.
23. РОДІА, ф. 478, оп. 3, спр. 407, 59 арк.
24. РОДІА, ф. 478, оп. 3, спр. 603, арк. 6.
25. РОДІА, ф. 204, оп. 4, спр. 1191, арк. 146-155.

Стаття надійшла до редколегії 11.09.2014

Прийнята до друку 21.10.2014

CREATIVITY OF AMATEUR COMPOSERS IN CHORAL ACTIVITY OF RIVNE REGION IN THE SECOND HALF OF THE XX CENTURY

Halyna HOROKH

*Department of songs and choir practice and voice setting,
Rivne State Humanities University,
tel.: 097-16-79-398; e-mail: gasha.shar@gmail.com*

This article analyzes the works of amateur composers of Rivne district and their contribution to the development of choral art. Here is presented the works of separate choral collectives of the second half of the twentieth century. The analysis of the statistics data, the characteristics of amateur composers, performing repertoire of choirs is made possible by archival sources and the Rivne State Regional Archives.

Key words: choir, vocal and choral link, amateur choral collectives, choral art, amateur composer, amateur composer's work.